

Editörden...

Sevgili Okurlarımız,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi'nin 2021 yılının ilk sayısı olan Haziran, 22. Cilt, 2. Sayısı ile yeniden karşınızdayız. Her zaman olduğu gibi, öncelikle dergimize katkı sağlayan yazarlarımıza, hakemlerimize, okurlarımıza, Akademik Danışma Kurulumuza ve Editörler Kurulumuza sizlerin huzurunda teşekkür ediyorum. Editörler Kurulu olarak dergimizi niceliksel ve niteliksel olarak daha üst seviyelere taşımak için yoğun çaba sarf ettiğimizi sizlere bildirmek isterim. Aynı zamanda “Ölçme Değerlendirme Editörlüğü” görevini yürütmek üzere editörler kurulumuza yeni katılan Bozok Üniversitesinden Dr. Öğr. Üyesi Fulya BARIŞ-PEKMEZCİ'ye hoş geldiniz diyerek çalışmalarında başarılar diliyorum.

Dergimizin bu sayısında sekiz araştırma ve iki derleme makalesi yer almaktadır. Bu çalışmalarını kısaca sizlerle paylaşmak istiyorum. Bu sayımızda yayımlanan ilk araştırma makalesi *Sezen CAMCI-ERDOĞAN* tarafından yürütülen “*Öğretmen Adaylarının Özel Gereksinimli Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Görüşleri*” adlı çalışmadır. Çalışmada öğretmen adaylarının, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitimine yönelik görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Nitel bir araştırma olarak planlanan çalışmada lisans son sınıfa devam eden toplam 104 Sınıf Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği ve Fransızca Öğretmenliği adaylarına görüş formları dağıtılmıştır. Bu görüş formu kapsamında öğretmen adaylarının özel eğitime gereksinimi olan grupların eğitim ihtiyaçlarına yönelik sorumluluk alıp almamaları gerektiğine ve en çok/en az hangi grupta faydalı olabilecekleri ve nedenleri gibi ifadelerle yer vermeleri istenmiştir. Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının %98'inin özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitiminde sorumluluk almak gerektiğini düşündüğü bulunmuştur. Öğretmen adaylarının en faydalı olabileceği grubun fiziksel yetersizlik grubu; en az fayda sağlayabilecekleri grubun ise zihinsel yetersizlik grubu olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Bu düşünceleri ortaya çıkaran nedenlerin ise, bazı grupların daha öğretilbilir olması, özel eğitime dair gerekli ve yeterli eğitimlerin varlığı/yokluğu, özel eğitim gereksinimi olan öğrenciler ile ilgili deneyimlerin varlığı/yokluğu gibi durumlarla ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır.

“*Kaynaştırma Öğrencilerinin Fen Bilimleri Dersi STEM Çalışmalarının Değerlendirilmesi*” adlı ikinci araştırma makalesi *Muhammed Doğukan BALÇIN* ve *Mehtap YILDIRIM* tarafından kaleme alınmıştır. Araştırmada destek eğitim odalarında verilen fen bilimleri dersi kapsamında özel gereksinimli öğrencilerin STEM çalışmalarındaki yeterliklerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma bir durum çalışması olarak desenlenmiştir. Çalışma grubunu bir devlet ortaokulunun yedinci sınıfında öğrenim gören tam zamanlı kaynaştırma eğitimi alan üç özel gereksinimli birey oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak; bilgi testi, kontrol listesi, materyal değerlendirme formu, STEM becerileri dereceli puanlama anahtarı, öz değerlendirme formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veri analizinde içerik ve betimsel analizden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin fen bilgilerini gerçekleştirdikleri materyallerine yansıtılabildikleri fakat matematik, teknoloji ve mühendislikle bağdaştıramadıkları belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin tasarımlarını planlayabildikleri, zihinlerinde oluşturabildikleri ancak çizime dökemedikleri görülmüştür. Buna rağmen tasarıma dönüştürmede başarı sağlayabildikleri belirlenmiştir. Çalışmanın sonucunda, kaynaştırma öğrencilerinin STEM çalışmalarına dâhil edilmeleri önerilmiştir.

Üçüncü araştırma makalesi *Oğuz Kaan ESENTÜRK* ve *Erkan YARIMKAYA* tarafından yürütülen “*Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Annelerin Uyguladığı Uyarlanmış Fiziksel Aktivitelerin Annelerin Yaşam Kalitesine Etkisi*” adlı çalışmadır. Araştırmada Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan çocuğa sahip anneler tarafından uygulanan uyarlanmış fiziksel aktivite (UFA) programının annelerin yaşam kalitesi üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Karma modelde desenlenen araştırmaya OSB olan çocuğa sahip 24 anne katılmıştır (uygulama grubu = 12, kontrol grubu = 12). Uygulama grubunda yer alan anneler ve OSB olan çocukları ile birlikte 12 hafta süresince UFA programı yürütülmüştür. UFA programı öncesi, annelerin programda yer alan aktiviteleri uygulama becerisi kazanmaları için üç gün süreyle aile eğitimi oturumları düzenlenmiştir. Araştırmanın nicel verileri Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği aracılığıyla, nitel verileri ise yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Bulgular, annelerin yaşam kalitelerinde UFA programı öncesi ve sonrası arasında olumlu yönde anlamlı farklılık olduğunu göstermiştir. Araştırmadan üç hafta sonra elde edilen izleme testinde, UFA programı sonrası annelerin yaşam kalitelerinde gözlenen olumlu yöndeki değişimin devam ettiği belirlenmiştir. Sonuç olarak, anneler tarafından uygulanan UFA programının araştırmaya katılan annelerin yaşam kaliteleri üzerinde olumlu bir etki oluşturduğu ortaya konmuştur.

Öznur BAYAR ve *Türkan DOĞAN* tarafından kaleme alınan dördüncü araştırma makalesi “*Okul Psikolojik Danışmanı Adaylarının Özel Eğitim Öz-Yeterlik Alguları ve Yeterlilik Düzeyleri: Bir Karma Yöntem Çalışması*” adını taşımaktadır. Okul psikolojik danışmanı adaylarının özel eğitimde öz-yeterlik algularının ve yeterlilik düzeylerinin incelenmesinin amaçlandığı bu araştırmada yakınsak paralel karma desen (NİC+NİT) kullanılmıştır. Katılımcıların özel eğitim öz-yeterlik algularını ölçmek için nicel (“Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz-Yeterlik Ölçeği”); özel eğitim yeterlilik düzeylerini ölçmek için nitel yöntem (“Vaka Sunumu ve Vaka ile İlgili

Sorular Formu”) kullanılmıştır. Katılımcılar Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden ($n = 233$) oluşmuştur. Bulgulara göre katılımcıların özel eğitim öz-yeterlik algılarının orta düzeyde olduğu; katılımcıların kimlik cinsiyeti ve sınıf düzeyine göre özel eğitim öz-yeterlikleri arasında anlamlı fark bulunmadığı; kaynaştırma dersi alan katılımcıların özel eğitim öz-yeterlik puanları kaynaştırma dersi almayanlara göre daha yüksek olduğu; katılımcıların tanı-değerlendirme için kurumlara başvuru, öğrenci için yapılacak eğitsel, kişisel/sosyal rehberlik, aileye ve öğretmenlere müşavirlik konularında bilgi sahibi oldukları; öte yandan katılımcıların yanıtlarında mesleki rehberlik ve hak savunuculuğu konularına daha az yer verdikleri bulunmuştur. Sonuç olarak okul psikolojik danışmanı adaylarının özel eğitimde mesleki rehberlik hizmetleri konusunda bilgilerinin arttırmaları gerektiği gözlenmiştir. Aynı zamanda, okul psikolojik danışmanlığının hak savunuculuğuna dayalı bilgi seviyesinin artırılması gerektiği öne sürülmüştür.

Beşinci araştırma makalesi olan “*Jest Kullanımının Görme Yetersizliğinden Etkilenmiş ve Gören Yetişkinlerin Leksikal Ulaşım Sürecine Etkisinin Karşılaştırılması*” adlı çalışma Zahide TÖRET ve Selda ÖZDEMİR tarafından kaleme alınmıştır. Araştırmada jestlerin görme yetersizliği olan ve gören yetişkinlerin leksikal ulaşım sürecine etkisinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırma deneysel desen 2x2 tekrarlı ölçümler tasarımı kullanılarak desenlenmiştir. Araştırmaya, eğitim, cinsiyet ve yaş bakımından benzer özellikler gösteren 20 görme yetersizliği olan ve 20 gören yetişkin katılmıştır. Katılımcıların sözel performansları Sözel Akıcılık Testi kullanılarak ölçülmüştür. Leksikal ulaşım sürecinde jest kullanmanın etkisini belirlemek amacı ile katılımcılara iki gruptan oluşan hedef kelime listesinde bulunan kelimelerin anlamları okunmuştur. Katılımcıların kelimeleri jestler engellenmiş ve jestler serbest koşulunda tahmin etmeleri istenmiştir. Araştırma sonunda, görme yetersizliği olan ve gören katılımcıların jest kullanmalarının serbest olduğu koşulda kullandıkları sembolik ve kendini düzenleme jestlerinin sıklıkları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı, ancak vurgulayıcı jestleri kullanma sıklıkları arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Jest kullanımı engellenmiş koşulda ise katılımcı grupların leksikal ulaşım süreci sonunda doğru yanıt verme sıklıkları arasında anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür.

“*Özel Yetenekli Öğrencilerin Proje Tabanlı Müfredat Farklılaştırma Örneği*” adlı altıncı araştırma makalesi Çağlar ÇETİNKAYA tarafından kaleme alınmıştır. Araştırmada Sanal proje tabanlı farklılaştırılmış müfredat eğitiminin öğrencilerin proje tabanlı sanal öğrenme yeterliliklerinde etkili olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma yarı deneysel modelde boylamsal bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Çalışma kapsamında 2013-2019 yılları arasında 17 ortaöğrenim düzeyindeki öğrenciye Araştırmada Proje Tabanlı Sanal Öğrenme Yeterlilikleri Ölçeği 3 yıl aralıklarla uygulanarak veriler toplanmış ve analiz edilmiştir. Çalışmada bağımlı değişken öğrencilerin Proje Tabanlı Sanal Öğrenme Yeterlilikleri (PTSÖY) Puanı, bağımsız değişken proje tabanlı sanal öğrenme eğitimi alma durumu olarak belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin proje tabanlı sanal öğrenme becerilerinde olumlu yönde değişmelerin olduğu bulunmuştur.

Serap BÜYÜKKIDIK ve Ayşe ŞİMŞEK tarafından kaleme alınan yedinci araştırma makalesi “*Özel Yetenekli Çocukların Baskın Özelliklerinin İkili Karşılaştırmalar Yöntemiyle Ölçeklenmesi*” adını taşımaktadır. Araştırmada Bilim ve Sanat Merkezinde eğitim-öğretim gören özel yetenekli öğrencilerin alanyazın taraması ve uzman görüşü sonucunda elde edilen baskın özelliklerinin ebeveyn görüşleri alınarak ölçekleme yöntemi ile önem derecelerini tespit etmek amaçlanmıştır. Özel yetenekli öğrencilerin baskın özellikleri araştırmacılar tarafından sekiz ifade altında toplanmıştır. Betimsel araştırmaya gönüllü olarak katılan 204 ebeveyn den veriler toplanmıştır. V. ve III. Hal Tam Veri Matrisiyle ölçekleme işlemi sonunda ebeveynlerin özel yetenekli çocuklardaki baskın özellikleri önem sırasına göre gelişmiş merak duygusu, keskin gözlem yeteneği, gelişmiş hayal gücü, yüksek derecede yaratıcılık, hızlı öğrenme yeteneği, iyi problem çözme/muhakeme yeteneği, geniş kelime dağarcığı ve mükemmeliyetçilik şeklinde sıraladıkları görülmüştür. Araştırma sonucunda V. Hal denklemi ve III. Hal denklemiyle elde edilen uyarıcı sıralarının birbiri ile tamamen tutarlı olduğu tespit edilmiştir.

Bu sayımızda yer alan son araştırma makalesi olan “*Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuk Anneleri Çocuklarının Hangi Davranışlarını Nasıl Yanıtlıyor?*” adlı çalışma Gamze ALAK tarafından yürütülmüştür. Araştırmada okul öncesi dönemde sözel olmayan OSB çocuk annelerinin çocuklarının nesne/eylem katılımını veya iletişim eylemlerini hangi sıklıkta ve nasıl yanıtladıkları gözleme dayalı boylamsal olarak incelenmiştir. Araştırmaya ölçüt örnekleme ile seçilen okul öncesi dönemde sözel olmayan 31 anne-çocuk çifti katılmıştır. Verilerin betimsel istatistikler ile analiz edildiği araştırma sonucunda, her iki ölçüm zamanında da çocukların kendiliğinden başlattığı nesne/eylem katılımının amaçlı iletişim eylemlerinden oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir. Anneler, her iki ölçüm zamanında da çocuklarının ilgisini izleyen sözel yanıtlayıcılık türlerinden en çok yorumlamayı sonra da sırasıyla davranışsal istek ve dilsel istek bildirmeyi kullanmışlardır. Ayrıca sözel olmayan yanıtlamaları yorumlama dışında çocuklarının ilgisini izleyen diğer sözel yanıtlardan daha çok tercih etmişlerdir. Diğer taraftan annelerin dikkati yeniden yönlendiren ifadeleri, davranışı yeniden yönlendiren ifadelere oranla daha fazla kullandıkları ancak çocuklarının ilgisini çoğunlukla sözel olarak yanıtlamadıkları belirlenmiştir. Son olarak annelerin çocuklarının iletişim eylemlerini çoğunlukla yanıtlamadıkları ancak yanıtladıkları amaçlı iletişim eylemlerinde ise en çok dilbilimsel haritalamayı, sonra da sırasıyla tekrar ve genişletmeyi kullandıkları tespit edilmiştir.

Sezgin VURAN ve Seray OLÇAY tarafından kaleme alınan “Sistematik Bir Derleme: Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerde Uygun Olan ve Olmayan Davranış Örnekleriyle Öğretim” adlı çalışma bu sayımızda yayımlanan ilk derleme makalesidir. Sosyal beceri yetersizlikleri OSB'nin en önemli belirtilerinden biridir ve sosyal beceri öğretim programları ile sosyal yeterliliklerin geliştirilmesi mümkündür. Bu amaçla kullanılacak uygulamalardan biri uygun olan ve olmayan davranış örnekleriyle öğretim, hedef sosyal becerinin hem uygun hem de uygun olmayan şeklinin gösterildiği bir sosyal ayırt etme programıdır. Bu çalışmada uygun olan ve olmayan davranış örnekleriyle öğretime, davranışsal beceri öğretiminden farklılaşan yönlerine ilişkin açıklamalarda bulunulması, uygun olan ve olmayan davranış örnekleriyle öğretimin OSB tanısı olan bireylere sosyal becerilerin öğretimindeki etkililiğinin incelendiği araştırmaların betimsel olarak analiz edilmesi amaçlanmıştır. Belirlenen dahil etme ölçütlerini taşıyan sekiz araştırma demografik, yöntemsel ve sonuç özellikleri açısından incelenmiştir. Araştırmalarda 3-12 yaş aralığındaki zekâ düzeyleri 67-132 arasında olan katılımcılar ile çalışıldığı, rol oynama çalışmalarının uygulamanın etkili olmasında kritik bir basamak olduğu, uygulamaların OSB tanısı olan bireylere sosyal becerilerin kazandırılmasında umut vaat ettiği görülmüştür.

Bu sayımızda yer alan ikinci ve son derleme çalışması *Aydın KIZILASLAN, Ayşegül AVŞAR-TUNCAY ve Çiğdem Nilüfer UMAR* tarafından kaleme alınan “*Kapsayıcı Pedagoji: Kaynaştırma Öğrencisinin Psikopatolojik Açıdan Analizi*” adlı çalışmadır. Kapsayıcı pedagoji, bireysel farklılıkları olan öğrencilerin öğrenmede ihtiyaç duydukları bireysel öğrenme stillerine ve öğretim sırasında da öğretmenlerin bu farklılıklara yönelik cevap verebilmelerine odaklanarak öğrenme fırsatlarıyla karakterize edilen zengin bir öğrenme ortamının geliştirilmesini amaçlar. Ülkemizde engelli sosyolojisi gelişim evresinde iken maalesef engelli psikolojisi alanında çalışmalar halen başlangıç evresinde denilebilecek bir düzeydedir. Bu çalışmada, rekabet ve ek/özel eğitim kavramlarına sıkışmış kapsayıcı eğitime tabi olan özel gereksinimi olan öğrencilerin karşı karşıya kalabilecekleri anksiyete ve depresyon gibi psikopatolojik duyu durumlarının çocukların eğitsel yaşamları üzerine etkilerini irdelemek ve kaynaştırma eğitiminin tüm sorumluluğunu yüklenen kaynaştırma öğretmenlerinin öğrencilerin yetersizlik ya da güçlüklerinin yanı sıra deneyimleyebilecekleri duyu durumlarına ilişkin farkındalıklarını arttırmak amaçlanmıştır.

Sevgili okurlarımız, Dergimizin zamanında çıkması ve niteliğinin artırılması için yoğun çaba harcayan Editörler Kurulunda yer alan çalışma arkadaşlarıma sizlerin huzurunda bir kez daha teşekkür ediyorum. Siz değerli okurlarımıza, yazarlarımıza ve hakemlerimize destekleriniz ve katkılarınız için tekrar teşekkür ediyorum ve süreçteki desteklerinizi ve katkılarınızı sürdürmenizi rica ederek saygılarımı sunuyorum. 2021 yılının Eylül ayında yayımlanacak olan üçüncü sayımızda tekrar buluşmayı diliyorum...

Prof. Dr. Hatice BAKKALOĞLU